

Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1987

R. van der Meijden & W.J. Holverda (Rijksherbarium, Postbus 9514, 2300 RA Leiden)

New records of rare plants in 1987

Careful inventory work and an improving knowledge of difficult genera led to the discovery of new localities for a number of interesting species like *Potamogeton coloratus*, *Hypericum canadense*, *Carex flava*, *Callitriche hermaphrodita*, *Dryopteris pseudomas* and *Bromus benekenii*. Two new hybrids are reported: *Dryopteris* × *tavelii* (all former reports being erroneous) and *Carex* × *tornabonii* (= *C. distans* × *extensa*). The neophytes *Ajuga pyramidalis* and *Apera interrupta* are now considered to belong to the Dutch flora. Reported for the first time are *Bupleurum gerardii* and *Pastinaca sativa* subsp. *wrens*. *Puccinellia rupestris* and *Silene gallica* are not extinct. Of *Oenanthe crocata*, first discovered in 1975, two new localities are found.

Inleiding

De Lijst van 1987 komt later uit dan aanvankelijk in de bedoeling lag. Dat komt grotendeels doordat vele meldingskaartjes, en soms ook materiaal, ons pas in februari 1988 werden toegestuurd. Dit had tot gevolg dat ook de briefwisselingen nodig voor controle of nadere informatie later op gang kwamen.

De 'maatregelen' die we vorig jaar troffen – sluiting van de Afdeling Nederland in het zomerhalfjaar voor bezoekers, het uitstellen van het doen van determinaties en de correspondentie daarover, en dergelijke – hebben als zodanig goed gewerkt.

Op grote schaal werd voorts gehoor gegeven aan het verzoek om, naast de vindplaats, ook de standplaats te vermelden op de (nieuwe) meldingskaartjes. Die informatie is uit floristisch en uit administratief standpunt onontbeerlijk.

Op de vorig jaar (opnieuw) aangeroerde kwestie van de floravervalsing zijn betrekkelijk weinig reacties binnengekomen. Wel meldden sommige waarnemers reeds op hun meldingskaartjes, dat een bijzondere vondst zo goed als zeker niet als floravervalsing aan te merken viel. Misschien betekent dit, dat de omvang van het verschijnsel in Nederland nogal meevalt. Toch vragen wij u ook thans weer te willen nagaan of de door u aangetroffen planten ook werkelijk spontaan voorkomen. In de Lijst van 1987 zijn in ieder geval alleen de vondsten van *Stellaria nemorum* en *Myrrhis odorata* als floravervalsing aangemerkt.

Zoals telkenjare, blijkt dat het controleren van opgaven een noodzakelijk kwaad is. Meestal is het zo, uiteraard zeer tot ons genoegen, dat de bijzondere vondst ook inderdaad bevestigd kan worden. Een apart probleem blijft toch de kwestie van het verzamelen van (bewijs-)materiaal. Wordt er in het geheel niets verzameld (of gefotografeerd) van een bijzondere vondst, dan wordt de waarneming wellicht als twijfelachtig aangemerkt. Maar wél verzamelen kan soms te grote schade aanrichten aan de plantenpopulaties zelf. Juist soorten die klaarblijkelijk hun areaal uitbreiden, zoals *Crambe maritima* en *Lathyrus japonicus*, of soorten als *Carex pallascens* die weliswaar over het geheel genomen achteruitgaan maar kennelijk toch ook nog nieuwe vindplaatsen weten te koloniseren, moeten in dat opzicht met uiterste zorg omringd worden. Natuurlijk is nagaan of een groeiplaats nieuw is niet eenvoudig, hoewel plaatselijke plantenstudiegroepen vaak zeer goed op de hoogte zijn.

Toch is het 'tellen' van het aantal exemplaren van de te verzamelen soort noodzaak; zijn het er te weinig dan dient de reeds door Heimans & Thijsse gepropageerde regel in acht te worden genomen: bij de aanwezigheid van weinig planten behoort niet verzameld te worden!

Het floristische jaar 1987

In 1987 werden weer een groot aantal nieuwe vindplaatsen van zeldzame soorten ontdekt. Een flink deel daarvan is waarschijnlijk echt nieuw, van andere zijn uit hetzelfde uurhok wel waarnemingen bekend van voor 1950. Een aantal daarvan is direct toe te schrijven aan het nauwkeuriger onderzoek van de flora in de laatste jaren, en aan de toegenomen kennis van 'moeilijke' groepen. Voorbeelden zijn de nieuwe vindplaatsen van *Potamogeton coloratus*, *Hypericum canadense*, *Carex flava*, *Callitriche hermaphroditica*, *Dryopteris pseudomas*, en *Bromus benekenii*.

Andere nieuwe vondsten betreffen bevestigingen van reeds eerdere vermoedens, zoals de vierde vondst in korte tijd van de uitgestorven gewaande *Chenopodium vulvaria*, en het massaal optreden van *Anagallis minima* op de Veermansplaat in de Grevelingen die de gunstige botanische ontwikkeling van dit gebied illustreert.

Sommige waarnemingen zijn beslist opmerkelijk, zoals het massaal optreden van *Utricularia minor* in vroegere karresporen in het gebied van de Makkumerwaard. In datzelfde gebied is trouwens, ook zeer talrijk, *Silene gallica* waargenomen, hetgeen geïnterpreteerd zou kunnen worden als het terugvinden van een soort waarvan werd aangenomen dat die was uitgestorven.

Weer andere nieuwe vondsten zijn vooralsnog alleen maar merkwaardig, zoals de vondst van *Brachypodium pinnatum* bij Haarlem op een muurtje, die van *Sedum reflexum* op Rozenburg op een basaltalud, van *Chrysosplenium oppositifolium* ver van de bekende oude vindplaatsen, en die van *Daphne mezereum* te Delft.

Opnieuw kon voor enkele soorten die niet in de Heukels-flora genoemd worden, aannemelijk worden gemaakt, dat zij in Nederland ingeburgerd zijn. Het betreft hier *Ajuga pyramidalis* en *Apera interrupta*.

Door zorgvuldige waarnemingen over een reeks van jaren kon vastgesteld worden dat twee nieuwe hybriden in Nederland zijn gevonden: *Dryopteris* × *tavellii*, waarvan de vroegere opgaven onjuist waren maar die nu toch werkelijk gevonden is, en van de zeer zeldzame *Carex*-hybride *C.* × *tornabenii*.

In Zuid-Limburg zijn verscheidene waarnemingen gedaan van soorten die mogelijk als inheems voor dat gebied, en dus voor Nederland, kunnen worden beschouwd. Het betreft een aparte ondersoort van Pastinaak: *Pastinaca sativa* subsp. *urens*, en voorts *Bupleurum falcatum*, *Cotoneaster integerrimus*, *Tilia platyphyllos* en *Viburnum lantana*.

Eventuele twijfel over de natuurlijkheid van het voorkomen van *Oenanthe crocata* is met de hier gemelde nieuwe vindplaatsen van die soort wel weggenomen, en wij zijn dan ook geneigd die waarnemingen te beschouwen als de vondsten van het jaar.

Tenslotte mag hier niet onvermeld blijven dat nog een andere soort (nog) niet is uitgestorven: *Puccinellia rupestris*, die op een oude vindplaats weer is waargenomen.

Abutilon theophrasti (Fluweelblad): Enschede, bij overslagbedrijf in haven, 34.18 (opg. Flor. Werkgr. Twente) – St. Oedenrode, rand van maïsakker, 51.25 (opg. J. Spronk). Aanvullingen op Rotteveel 1986.¹

Agrimonia procera (Welriekende agrimonie): bij Doetinchem, in struweel langs de Slinge, 41.21 (Ph. Sollman) – Westenschouwen, in de Zeepeduinen aan rand van soortenrijk struweel, 42.35 (J.C. van de Sande).

Ajuga pyramidalis (Piramidezenegroen): duinen van Castricum, 19.41 Daar voor het eerst in 1958 waargenomen, vermoedelijk aangevoerd met fazantenvoer. Sindsdien heeft de soort zich flink uitgebreid, en kan zij als volledig ingeburgerd worden beschouwd. Oorspronkelijk werden de planten vooral in kruipwilbosjes waargenomen; recente waarnemingen betreffen voornamelijk lichte eikenbosjes.²

Alchemilla monticola (Bergvrouwenmantel): bij Genemuiden, in de (recent herverkavelde) polder Oostermaat langs geherprofileerde sloten met vrij kale taluds, waarop veel Kweek en plaatselijk Margriet, 21.34 (T. de Kogel). De derde vondst sinds 1950 van de zeldzaamste vrouwenmantelsoort in Nederland; het is verheugend dat zij de herverkaveling overleefd heeft.

Allium schoenoprasum (Bieslook): Winterswijk, 't Bönnink, in weide onder hoogstamboomgaard, mogelijk verwilderd, maar sinds de jaren vijftig standhoudend, 41.16 (opg. S.H. van den Brand) – Arnhem-Zuid, uiterwaard Meinerswijk, op grote strekdam, 40.22 (opg. T. Denters).

Alyssum alyssoides (Bleek schildzaad): noord van Noordwijk, dertig planten op zeer beschutte, vrij steile zuidhelling, 30.17 (J. Bok-Krieger).

Amaranthus blitoides (Nerfamarant): Kennemerduinen, grindepot in duin, 24.28 (opg. E.J. Weeda).

Ambrosia artemisiifolia (Asemambrosia): west van Zeewolde, langs een slootkant ter hoogte van het Erkemedersstrand, 26.55 (G.H. Koudijs) – Enschede, in havengebied op open ruigte met verslepte bodem, 34.17 (opg. Flor. Werkgr. Twente) – aan weg Lochem-Goor, in berm, 34.22 (opg. P.F. Stolwijk).

Ambrosia trifida L.: zuid van Tholen, op vloedmerk langs De Eendracht, 49.23 (W. van Wijngaarden).

Amsinckia menziesii (Amsinckia): oost van Bennekom, in roggeakker, 39.18 (opg. H. Mooi & D. Prins).

Anagallis minima (Dwergbloem): Veermansplaat, massaal, 42.28 (opg. W. van Wijngaarden).

Apera interrupta (Stijve windhalm):

Het is zeker dat deze soort zowel in Nederland als in de omliggende landen is ingeburgerd. De soort bloeit vroeger dan de Grote windhalm (namelijk tussen half mei en half juni), en onderscheidt zich, behalve in zijn kleinere, stijvere habitus, door de korte (0,5 mm lange) helmknoppen (bij Grote windhalm 1–2 mm lang). Vermoedelijk wordt zij over het hoofd gezien. Ons zijn de volgende waarnemingen bekend: Leiden, zandig terrein aan de Wassenaarseweg, voorjaar 1943, 30.37 (R.C. Bakhuizen van den Brink jr.); aldaar nog steeds zeer talrijk in 1987 en 1988 (J.M. de Graaf) – Leiden, spooremplacement, 12 juni 1958, 30.37 (W.J.J.O. de Wilde & A. Touw); aldaar nog steeds in grote getale in 1987 en 1988 (J.M. de Graaf) – Overveen, op open zandig terrein aan bosrand in Waterleidingduinen, 1969, 25.21 (J. den Nijs) – Den Haag-Voorburg, tramemplacement Maanweg, 30.55, (L. Quaadgras, 1969) – Scheveningen, trambaan, 1975, 30.44 (R.M. van Urk) – Maarssenbroek, 1977, 31.47 (H.J. Wolters) – Den Haag, spoordijk tussen station H.S. en Rijswijk, 1977, 30.55 (H.C. Greven) – Tholen, op een voormalige zandplaat op het Rammegors, 1981–84, 43.53 (P.J. van der Reest); zie vegetatieopnamen in *Gorteria* 12 [1985] 220–221, aldaar abusievelijk als

- Apera spica-venti* – oost van Schiedam, zandig paadje onder langs spoordijk, 1983, 37.36 (M.S.M. Sosef) – Spekholzerheide, station, talrijk, 62.25 (J. Cortenraad)^{6 24 28} – Amsterdam, opspuiterrein bij station Sloterdijk, massaal, vooral op open zandige plaatsen, 25.34 (T. Denters).
- Apium inundatum* (Ondergedoken moerasscherm): oost van Hengelo, 28.58 (opg. A. de Haan & M. Siebum).²⁰
- Arabis hirsuta* subsp. *sagittata* (Pijlscheefkelk): Maastricht, vrij veel op de voormalige Capucijnenkerk en op aangrenzende muren van voormalige school en binnenplaats, 61.28 (opg. J. Winkler & T. Mulder).²⁴
- Aristolochia clematitis* (Pijpbloem): Geleen, in wegberm, 60.52, al meer dan tien jaar bekend (opg. J. Koelink).²⁴
- Arnoseris minima* (Korensla): Epe, talrijk op zand van kuilheuvel, 27.43 (opg. E. Koopmans-Grommé, H.L. Menke & N. Grotenhuis).
- Asplenium trichomanes* (Steenbreekvaren): sluismuur bij Mandjeswaard, 21.33 (opg. A.J. Dijkstra) – grachtkanten in Amsterdam, 25.34, 25.35, 25.36 (opg. T. Denters, M. Pheijffer & A. Stunnenberg) – Enschede, terrasmuur, 34.18 (opg. R. Zielman & P.F. Stolwijk).
- Aster tripolium* (Zulte): Fochteloërveen, kleine plant langs schelpenpad op zandruggetje in het veen, 12.41 (opg. G.J. Baaijens).
- Astragalus glycyphyllos* (Hokjespeul): Tolkamer, op oud wintervloedmerk op lemige bodem aan rand van rivierduin, 40.45 (Ph. Sollman) – Echt, langs voormalige tramlijn naar Maaseik, hier al vele jaren standhoudend, 60.12 (opg. W. de Veen).²⁴
- Atriplex laciniata* (Gelobde melde): Katwijk, Noorderstrand, op ondergestoven vloedmerk midden op het strand, 30.16 (A. van de Beek). Dat een plant van deze soort zich überhaupt op dit normaliter zeer drukke strand heeft kunnen ontwikkelen is een duidelijke illustratie van de toeristisch bar slechte zomer van 1987.
- Atropa belladonna* (Wolfskers): Maastricht, op braakliggend terrein in de binnenstad, vrij veel, volledig ingeburgerd, 61.28 (opg. J. Cortenraad).²²
- Barbarea intermedia* (Bitter barbarakruid): west van Enschede, Usseler rondweg, op recent omgewerkte grond, 34.28 (O. Zijlstra) – Betuwe, noord van knooppunt Valburg, honderden planten op talud, 40.31 (J. Anema-Balke).
- Beckmannia sizygachne* (Steudel) Fernald: Enschede, havengebied, vele planten verspreid over het ruderaal terrein, 34.17 (opg. F. de Noo & P.F. Stolwijk).
- Brachypodium pinnatum* (Gevinde kortsteel): Overveen, op muurtje, 25.31 (T. Engelman). Een vreemde vind- en standplaats van dit gras waarvan overigens een oude, onbevestigde opgave uit dezelfde regio bestaat.
- Bromus benekenii* (Bosdravik): bij Etenaken, aan de voet van een hellingbos, enkele planten, 62.22 (R. van der Meijden).
- Bromus carinatus* (Gekielde dravik): noordoost van Varsseveld, op een parkeerterrein, in grazige, ruderaal, zandige berm, 41.23 (opg. D. Douwes) – Station Varsseveld, 41.32 (opg. K. Meijer) – Son, maisakker op lemig zand, 51.25 (opg. J. Bruinsma) – Deurne, wegberm, 52.41 (opg. A. Vermeulen).
- Bromus racemosus* subsp. *commutatus* (Grote trosdravik): Zeeuwsch-Vlaanderen, Kleine Molenpolder, sloottalud binnendijs van zeedijk en op zeedijk bij Paal, 55.12 (P. Maas).
- Bromus secalinus* (Dreps): wildweide in Rozendaalse bos, enkele planten op kalkloze zandgrond met wat ingezaaide rogge, 40.13 (opg. K. Reinink).

- Bunias orientalis* (Grote hardvrucht): Enschede, in open ruigte, massaal, 34.17 (opg. P.F. Stolwijk).
- Bupleurum falcatum* (Sikkelgoudschemer): St. Pietersberg, in open grazige begroeiing op kalk, één plant, 61.38 (opg. A.J. Hertog). Mogelijk is deze vindplaats (de eerste in Nederland) op te vatten als een kleine uitbreiding van het natuurlijke areaal van deze op kalk groeiende soort.
- Calamagrostis stricta* (Stijf struisriet): Prikkedam, 11.56 (opg. D.T.E. van der Ploeg).³
- Calamophila* × *baltica* (Noordse helm): Amsterdam, opspuiterrein, enkele planten, 25.34 (opg. T. Denters).
- Callitriche hermaphroditica* (Rond sterrekroos): bij Kampen, in een slootje, 21.33 (P. Bremer).
- Campanula glomerata* (Kluwenklokje): Spaubeek, in glanshavergraslandje bij station, enkele tientallen planten, 60.52 (J. Cortenraad); de groeiplaats is mogelijk oorspronkelijk door verwildering ontstaan, maar de planten zijn er thans in elk geval ingeburgerd.²²
- Cardamine bulbifera* (Bolletjeskers): Wieringermeer, Robbenoordbosch, in wat ouder beukenbos, 14.17 (R. Ruesink). Op deze vindplaats werd de soort in 1982 voor het eerst vermeld. Het vermoeden bestaat dat de soort met materiaal van (sneeuwklolkjes-) bollen ter plaatse is aangevoerd.⁴ Zij handhaaft zich daar blijkbaar goed.
- Cardamine impatiens* (Springzaadveldkers): nabij Goor, landgoed Weldam, vrij grote populatie langs slootje, 34.14 (opg. A. Corporaal) – Havikerwaard, enkele tientallen planten op ruderaal kleidijk tussen Kruldistels, 40.15 (opg. K. Reinink).
- Cardaminopsis arenosa* (Rozetsteenkers): Lelystad-haven, opslagplaats dijkbouw materiaal, 20.54 (A. Smit) – Enschede, havengebied, ruderaal op open zandgrond, 34.17 (opg. P.F. Stolwijk & F. de Noo) – west van Vianen, nabij jachthaven, op met steengruis bedekte helling, 38.27 (opg. S.H. Bakker) – Wolfheze, op zanderige strook tussen beekje en oprit, 40.11 (opg. T. Verheggen) – zuid van Eindhoven, op diverse plaatsen in de Grote Heide, op open plaatsen in droge heide en op licht beschaduwde plaatsen in een wat graziger vegetatie, 51.55, 51.56 (J.A.W. Nieuwkoop).²⁷ – noordwest van Kakert, in zandige wegberm met grind, vijf planten, 60.54 (opg. A.J. Hertog).
- Carex appropinquata* (Paardehaarzegge): oost van Varsseveld, aan drooggevalle beek en in elzenbroek, 41.33 (opg. D. Douwes).
- Carex diandra* (Ronde zegge): polder Laag Zalk, op twee plaatsen langs weterring, 27.13 (opg. P. Bremer) – Vasse, brongebied van de Mosbeek, enkele planten, 28.18 (J.G. ten Hoopen & E.J. Weeda), daar reeds van omstreeks 1944 bekend.
- Carex flava* (Gele zegge): zuid van Wijlre, in beekdalmoeras, 62.23 (opg. S. Hennkens).²⁴
- Carex lasiocarpa* (Draadzegge): polder Laag Zalk, langs slootkant, 27.13 (opg. P. Bremer).
- Carex pallescens* (Bleke zegge): Twijzeler Miede, rijke groeiplaats in zeer extensief gebruikt grasland, 6.45 (opg. E.J. Lammerts/J. Koopmans) – bij Heino, op beschaduwde plek onder beuken, 27.16 (opg. O. Goubitz) – bij Laag-Soeren, in recent gekapte houtwal op vochtig lemig fijn zand, 33.55 (opg. K. Reinink) – bij Didam, reservaat Greffelkamp, op greppelrand, 40.25 (opg. A.J. Hertog) – west van Beek, De Bijvank, enkele polletjes langs bospad op vochtige, voedselrijke grond, 40.36 (opg. A.J. Hertog/Ph. Sollman). Hoewel deze zeggesoort stellig achteruitgaat lijkt het toch wel vrij zeker dat zij er ook in slaagt om nieuwe vindplaatsen te bezetten. Het is daarom sterk aan te raden om uiterst terughoudend te zijn bij het verzamelen van herbariummateriaal.

- Carex × tornabonii* Chiov. (*C. distans* × *extensa*): Texel, Mokbaai, 9.43, enkele pollen tussen de stamouders (C.J.W. Bruin). De eerste vondst in Nederland van deze zeer zeldzame bastaard die voorts uit Engeland en Zweden bekend is.⁵
- Carex tumidicarpa* (Geelgroene zegge): Purmerend, in wegberm, meer dan vijftig planten op vochtige standplaats, 19.56 (opg. J.F. Ballintijn) – gemeente Geffen, op slootkant, 45.25 (P. Moen).
- Catabrosa aquatica* (Watergras): bij Ansen, in slootje, 16.48 (opg. M. Perdeck).
- Centaureum pulchellum* (Fraai duizendguldenkruid): aan de rijksweg onder Drachten, 11.25 (opg. D.T.E. van der Ploeg)³ – terrein van voormalige mijn Emma, 60.54 (opg. W. Simons)¹⁸ – bij Stokhem, 62.22 (opg. W. Simons)¹⁸ – bij Eys, in graft, 62.23 (opg. H. Gorissen).¹⁸
- Ceterach officinarum* (Schubvaren): Amsterdam, flinke plant in basaltmuur met kalkspecie, 25.35 (opg. T. Denters, M. Pheijffer & A. Stunnenberg).
- Chaenorrhinum minus* (Kleine leeuwebek): Dedemsvaart, in wegberm en op zandheuveltje, 22.32 (opg. R. Haveman).
- Chenopodium botrys* (Druifkruid): Brunssum, berm, één plant, 60.54 (opg. J. Koelink) – Heerlen, op en bij mijnsteendepot op stationsterrein, enkele planten, 62.14 (opg. J. Cortenraad).²⁴
- Chenopodium capitatum* (L.) Ascherson: Enschede, haven, massaal bij graanoverslag, 34.18 (opg. P.F. Stolwijk).
- Chenopodium murale* (Muurganzevoet): Amerongen, siertuin tabaksmuseum, tussen gekweekte chrysanten, 39.15 (D. Prins) – Zevenaar, aan de rand van een moestuin, 40.35 (Ph. Sollman).
- Chenopodium vulvaria* (Stinkende ganzevoet): Westkapelle, zeedijk, ongeveer dertig planten verspreid over honderden meters op een recent op Deltahoogte gebrachte dijk waarvan het (opgespoten) zand afkomstig was van een zandbankje bij Zoutelande, 47.18 (S.H. Bakker). Een bevestiging van het in de lijst van vorig jaar gestelde⁶ dat de soort in elk geval in Zeeland weer voorkomt.
- Chrysosplenium oppositifolium* (Paarbladig goudveil): nabij Niebert (ZW.-Groningen), op door bomen beschaduwde rand van een afgesloten brede sloot aan de rand van een kalkhoudende keileem bevattende hoge zandbult in een vegetatie die volgens de vinder veel weg heeft van een Carici remotae-Fraxinetum, 11.18 (W. Weyman). De vindplaats ligt ver van de overige bekende; gezien de standplaatsomschrijving betreft het hier mogelijk toch een spontane vestiging.
- Cirsium dissectum* (Spaanse ruiter): Hattemer broek, langs slootkant, 27.14 (opg. P. Bremer).
- Cirsium oleraceum* (Moesdistel): 's Heerenberg, Galgenberg, mogelijk aangevoerd met boomschors, 40.47 (Ph. Sollman).
- Cladium mariscus* (Galigaan): Makkumer Noordwaard, 10.33 (opg. J. de Boer).³
- Claytonia sibirica* (Rose winterpostelein): Enschede, Hof Espelo, 28.58 (opg. Floristische Werkgr. Twente) – bij Vorden, massaal in grazige wegberm, 33.48 (opg. D. Douwes) – zuid van Lochem, in boomkwekerij, 34.41 (opg. D. Douwes) – bij Varsseveld, langs zandpad, 41.32 (opg. D. Douwes).
- Clematis viticella* (Italiaanse clematis): Linne, oude Maasarm, 58.53 (J. Hermans & T. Mulder).²⁴
- Conium maculatum* (Gevlekte scheerling): Geldrop, in rand van droog dennenbos op zand, 51.46 (opg. J. Bruinsma) – Heeze, voormalige molenbelt, 51.56 (opg. J. Bruinsma).

- Coriandrum sativum* (Koriander): Texel, Sluftervallei, op drie plaatsen in vloedmerk, 9.14 (opg. E. van de Spek) – Het Zwin, vloedmerk, 42.57 (opg. L. Grootjans).
- Corrigiola litoralis* (Riempjes): Dwingeloosche Heide, talrijk tussen Oeverkruid samen met enkele planten van Grondster, 17.41 (opg. H. Koningen & M. Perdeck) – De Imbosch, honderden planten samen met Grondster op open plekken in dennenbos waar edelherten worden bijgevoerd, 33.53 (opg. K. Reinink).
- Corydalis bulbosa* (Holwortel): Oegstgeest, Oud Poelgeest, enkele planten, 30.27 (opg. J.M. de Graaf).
- Cotoneaster integerrimus* (Vlakke dwergmispel): nabij Valkenburg, op kapvlakte en in struweel op kalkrijke bodem, vier planten, 62.22 (F. Kapteijns). De soort is voor zover bekend slechts weinig in cultuur; de nieuwe vindplaats (de eerste in Nederland) sluit vrij goed aan op het natuurlijk areaal van deze thermofiele soort; het is daarom denkbaar dat het hier een natuurlijke areaaluitbreiding van de soort betreft.
- Crambe maritima* (Zeekool): zuidwest-zijde Rottumeroog, drie planten op puindammen, 3.23 (M.H.L. van de Elzen & B.A. Nolet) – Texel, Eierlandse duinen, achter stuifscherm, 4.54 (opg. E. van der Spek).³ Hoezeer ook in aantal vindplaatsen toenemend, de Zeekool wordt als Nederlandse soort nog steeds bedreigd. De Oecologische Flora: “Helaas valt deze spectaculaire, tot de verbeelding sprekende plant nogal eens aan vernielzucht ten prooi. Of zij daarbij het slachtoffer wordt van haar gelijkenis met gekweekte koolsoorten? Al breidt zij zich uit, het aantal exemplaren per vindplaats is overal klein. Er is alle reden de Zeekool met respect te behandelen en ongemoeid te laten, als men haar mocht aantreffen.”⁷
- Crepis setosa* (Borstelstreepzaad): Schouwen, wegberm tussen Serooskerkseweg en Zeedijk, 42.35 (M. Leten).
- Crepis tectorum* (Smal streepzaad): Valthe, aan de rand van een graanakker, 17.28 (E.J. Weeda) – Oostvaardersplassen, 26.23 (A. Smit) – Arnhem, op zandig bouwterrein, 40.32 (opg. M. Zwarts) – Didam, open zandig terrein, 40.36 (Ph. Sollman) – ’s Heerenberg, in zandig graslandje, 40.47 (Ph. Sollman) – Oost-Souburg, tegenover nieuw station, in enigszins ruderaal vegetatie, 48.33 (opg. J.W. Jongepier) – Groedse duintjes, langs duinpad, 48.41 (opg. J.W. Jongepier) – bij Helmond, in open, zandige berm langs de Zuid-Willemsvaart, 51.48 (Ph. Sollman). Sinds het verschijnen van de Atlas¹⁹ is de soort nu van achttien nieuwe uurhokken bekend geworden. Van een sterke achteruitgang van deze soort, zoals in de Atlas wordt gesuggereerd, is dan ook geen sprake. Veeleer wordt de soort thans beter herkend.
- Cuscuta campestris* (Veldwarkruid): zuid van Heerlen, in wegberm, enkele planten, 62.24 (E. Savelsbergh).²³
- Cuscuta europaea* (Groot warkruid): Noord-Holland, duinen bij Bergen, 19.12 (opg. S. Kuitwaard).
- Daphne mezereum* (Peperboompje): Delft, in Prunus-aanplant langs fietspad in Delftse Hout, één plant, waarschijnlijk voor het eerst bloeiend, vestiging vermoedelijk door aanvoer van bessen met vogels, 37.16 (opg. R.W.J.M. van der Ham).
- Dianthus deltoides* (Steenanjer): bij Ellecom op kerkhofje in schrale grasvegetatie op vermoedelijk leemhoudend zand, 40.15 (opg. K. Reinink) – Beegden-Horn, op grazige, beweide oever van het Lateraalkanaal tussen meidoornstruikjes, enkele planten, waarschijnlijk spontaan, 58.43 (opg. J. Geraedts).²⁴

- Dipsacus pilosus* (Kleine kaardebol): tussen Melick en Roermond, in bosrand, twee planten, 58.54 (opg. E. Peters)²² – Aasterberg, op hoge Maasoever, twee planten, 60.12 (opg. R. van Ham)²². De eerste recente opgaven van deze soort buiten Zuid-Limburg.
- Draba muralis* (Wit hongerbloempje): Arnhem, zandige berm bij brug naar Westervoort, 40.23 (opg. F. van der Laar).
- Dryopteris pseudomas* (Geschubde mannetjesvaren): in aansluiting op de nieuwe vindplaatsen uit de lijst van 1984⁸ heeft P. Bremer⁹ bij een kritische studie deze soort ook in de volgende uurhokken waargenomen: 11.36, 19.51, 21.12, 21.41, 27.21, 58.42 en 60.41. Bremer spreekt de verwachting uit dat de soort nog wel vaker in Nederland zal worden gevonden.
- Dryopteris × tavellii* (*D. pseudomas* × *D. filix-mas*): Kuinderbos, tussen de ouders, 16.41 (P. Bremer)⁹. Alle eerdere vermeldingen van deze bastaard hadden betrekking op *Dryopteris pseudomas* (subsp. *borreri*).
- Echinodorus ranunculoides* (Stijve moerasweegbree): polder Kamperveen, 21.53 (opg. T.J. de Kogel) – Schouwen, in vochtige primaire duinvallei, 42.24 (opg. PPD-Zeeland).
- Egeria densa* (Egeria): bij Dieren, in een vijver, talrijk, 33.55 (opg. K. Reinink). Deze bekende aquariumplant schijnt zich in ons klimaat langere tijd in open water te kunnen handhaven.
- Eleocharis quinqueflora* (Armbloemige waterbies): Amersfoort, moerasje, 32.45 (A.C. Hoegen & E.J. Weeda).
- Equisetum hyemale* (Schaafstro): Varsseveld, langs het spoor, 41.32 (Ph. Sollman) – Roosendaal, spoorwegemplacement, 49.17 (opg. A. Farjon & R. Kruyt).
- Equisetum sylvaticum* (Bospaardestaart): tussen Didam en Zevenaar, op leem, 40.25 (opg. A.J. Hertog) – Achter-Woold nabij Winterswijk, wegberm, 41.35 (opg. S.H. van den Brand).
- Equisetum variegatum* (Bonte paardestaart): Azewijn, in kleiputtencomplex, op drassig schraallandje, zeer talrijk, 40.48 (P. Vroone, P. Aukes & Ph. Sollman) – Zeeuwsch-Vlaanderen, Hoofdplaat, enkele planten in inlaag, 48.53 (opg. C. Jacobusse & E.J. Weeda).
- Erysimum hieracifolium* (Stijve steenraket): Eijsden, langs het spoor, enkele planten, 61.48 (opg. J. Cortenraad); de planten zijn ongetwijfeld afkomstig van een grote naburige populatie op Belgisch grondgebied.²⁴
- Euphorbia cyparissias* (Cipreswolfsmelk): Enschede, industrieterrein, ongeveer honderd planten op grazige zandgrond, 34.18 (O. Zijlstra).
- × *Festulolium loliaceum* (Trosraaigras): Drachten, in half beschaduwde berm, 11.25 (opg. R. Haveman).
- Fumaria capreolata* (Rankende duivekervel): oost van Didam, in wegberm op humeuze zandige licht beschaduwde grond, 40.26 (opg. A.J. Hertog).
- Fumaria muralis* (Middelste duivekervel): rondom Lindese Molen, massaal, 34.41 (opg. D. Douwes).
- Gagea lutea* (Bosgeelster): Leidse Hout, 30.27 (opg. C.H. Langeveld).
- Gagea pratensis* (Weidegeelster): Wassenaar, kerkhof, 30.36 (A. van de Beek) – rivierduin Koekoekswaard, onder meidoorn op camping, 38.25 (opg. S.H. Bakker); de soort was al langer bekend van de andere oever van de Lek, op de grens van 38.25 en 38.35.
- Gagea villosa* (Akkergeelster): Zwolle, park Eekhout, 21.55 (opg. J.J. Kleuver).

- Galeopsis ladanum* subsp. *angustifolia* (Smalle raai): bij Lelystad, ter hoogte van jachthaven, oude zandopspuiting, 20.54 (A. Smit) – Enschede, havengebied, op ruderaal stenige grond, 34.17 (opg. Flor. Werkgr. Twente).
- Galeopsis pubescens* (Zachte hennepnetel): Oldeberkoop, Molenbosch, sinds 1926 bekend en nog steeds rijk bloeiend aanwezig, 11.55 (opg. A.J. Hertog).³
- Galeopsis speciosa* (Dauwnetel): Grote Keeten, in bollenakker, twee planten, 14.22 (opg. T. Denters).
- Galium tricornutum* (Driehoornig walstro): Rotterdam, tussen rails van spoorweg aan de Schiehaven, 37.37, adventief (P. Florusse, A. van der Wees & J.W. Jongepier). Het lijkt haast wel zeker dat deze onkruidsoort (helaas) niet meer in het wild in Nederland voorkomt.
- Genista pilosa* (Kruipbrem): voormalige Graetheide, enkele planten in berm van autoweg, 60.31 (opg. J. Cortenraad).¹⁰
- Genista tinctoria* (Verfbrem): Nuenen, in enkele greppels op leem, 51.46 (J. Bruinsma).
- Geranium columbinum* (Fijne ooievaarsbek): op grens van Didam en Zevenaar, diverse groeiplaatsen over een lengte van een kilometer op werkp pad langs sloot, op lemige, kleiige grond, 40.35 (opg. A.J. Hertog).
- Geranium pratense* (Beemdooievaarsbek): in de berm van weg Schagen-Alkmaar, 14.43 (opg. T. Verheggen).
- Geranium rotundifolium* (Ronde ooievaarsbek): Wieringermeer, Amstelmeerdijk, op basaltglooiing, 14.25 (C.M. van Herk). Er is thans een duidelijke toename van de vindplaatsen van deze soort buiten Zuid-Limburg; het is mogelijk dat zij zich daar ook min of meer permanent heeft gevestigd; wij houden ons aanbevolen voor nadere waarnemingen daaromtrent.
- Glaucium flavum* (Gele hoornpapaver): noord van Wassenaarse Slag, 30.25 (opg. A. van de Beek) – Katwijk, tussen basaltblokken aan zeezijde van uitwateringssluis, 30.26 (opg. C.H. Langeveld) – Goeree, Kwade Hoek, op steile duinhelling, 38.58 (opg. J. de Vries & B. van As) – Noord-Beveland, west van Colijnsplaat, langs rand van weilje, 42.56 (opg. S.H. Bakker & J.W. Jongepier) – Groede-Bad, op zandhop, 48.41 (A. de Meijer).
- Gnaphalium luteo-album* (Bleekgele droogbloem): zuidoost van Delfzijl, op met zeezand opgespoten industrieterrein, in open grazige vegetatie, 8.21 (M. v.d. Velde) – Flevoland ter hoogte van het Hollandse Hout, zandafgraving langs de Knardijk, 26.14 (opg. S. Kanis-Boer) – Hengelo, in open, zandige berm, 28.57 (opg. O. Zijlstra & P.F. Stolk) – bij Apeldoorn, in berm van de A-1, in de pekelzone, zeer veel, 33.43 (Ph. Sollman) – Vlaardingen, Broekpolder, gronddepot, 37.35 (W. Breedveld) – zuid van Loil, op dichtgeslepte bodem, 40.26 (opg. A.J. Hertog) – Didam, als onkruid in zandige tuinderij, 40.36 (A.J. Hertog).
- Gymnocarpium dryopteris* (Gebogen driehoeksvaren): bij Balkbrug, in bos, vrij talrijk, 22.31 (R. Haveman) – Warnsveld, op vochtige voedselrijke bodem onder eiken, zeer talrijk, 33.37 (J. Teeuwen) – Amsterdam, op grachtmuren, 25.34, 25.35, 25.36 (opg. T. Denters, M. Pheijffer & A. Stunnenberg).
- Gymnocarpium robertianum* (Rechte driehoeksvaren): Amsterdam, grachtmuur, 25.34 (opg. T. Denters, M. Pheijffer & A. Stunnenberg).
- Hieracium caespitosum* (Weidehavikskruid): in wegbermen van diverse kilometerhokken, 3.54, 7.12, 7.44 en 7.45 (opg. M. v.d. Velde) – Kraloeërheide, in schraal grasland bij

- het Moddergat, 17.32 (opg. M. Perdeck) – zuidwest van Elspeet, in wegbermen midden in een gebied met intensief agrarisch grondgebruik, 27.51 (J.T.M. Hoogenboom) – Arnhem, talrijk op zandige, lemige grond, 40.22 (M. Zwarts). De soort lijkt vooral in het noordoosten in opmars te zijn.
- Hieracium lactucella* (Spits havikskruid): grens van Didam en Angerlo, langs de Didamsche wetering, 40.26 (opg. A.J. Hertog).
- Hieracium maculatum* (Bochtig havikskruid): Boekelo, op beschaduwde greppelkant, 34.17 (Flor. Werkgr. Twente) – noordwest van Wehl, in open grazige berm, 40.26 (opg. A.J. Hertog).
- Hieracium murorum* (Muurhavikskruid): Westervoort-Oost, op steile spoordijk, 40.24 (opg. A.J. Hertog) – bij Zeddam, zuid van de Galgenberg, 40.47 (opg. A.J. Hertog).
- Hieracium prealtum* subsp. *prealtum* (Florentijns havikskruid): Vilt, in verlaten groeve, open ruigte op zware grond, 62.21 (opg. J. Bielen & P.F. Stolwijk).
- Hierochloë odorata* (Veenreukgras): Wieringermeer, op overgang van sloot naar berm, 14.16 (opg. T. Denters) – noordoost van Lheebroek, in venige wegberm, 17.22 (opg. M. Perdeck).
- Hippuris vulgaris* (Lidsteng): Enschede, massaal in ondiepe vijver, 34.18 (O. Zijlstra) – vrij algemeen in het gebied tussen Varsseveld en Aalten, vooral in tijdelijk droogvallende waterlopen, 41.21, 41.23 en 41.32 (opg. D. Douwes) – Echterweerd, in monding van de Oude Maas, 60.12 (opg. J. Cortenraad); de eerste vondst sinds vele decennia in Limburg.¹¹
- Hirschfeldia incana* (Grijze mosterd): Enschede, in droge, zandige, grazige wegberm, 34.18 (O. Zijlstra) – Didam, op met grind en sintels verharde parkeerplaats, 40.35 (opg. A.J. Hertog).
- Hordeum jubatum* (Kwispelgerst): Vlaardingen, langs parkeerplaats op industriegebied, 37.35 (opg. B. van As).
- Hottonia palustris* (Waterviolier): Middenduin west van Haarlem, op plek met ijzerhoudende kwel, 25.31 (T. Baas). Uit die regio was de soort na 1950 niet meer gevonden.
- Hyoscyamus niger* (Bilzekruid): duinen noord van Den Haag, langs ruiterspad, 30.35 (opg. R. Cappers) – bij Dieren, in de pekelzone van autosnelweg, 40.15 (Ph. Sollman).
- Hypericum canadense* (Canadees hertshooi): Vasse, moerassige heide, 28.18 (opg. J.G. ten Hoopen). Het is niet uitgesloten dat de nieuwe vindplaats het (onbedoelde maar verheugende) neveneffect is van intensief botanisch onderzoek in de regio Twente.
- Hypericum hirsutum* (Ruig hertshooi): 's Heerenberg, Galgenberg, mogelijk aangevoerd met boomschors, talrijk, 40.47 (Ph. Sollman).
- Hypochaeris glabra* (Glad biggekruid): bij Nijverdal, in zandige bosrand nabij zandig bouwland, talrijk, 28.42 (M.S.M. Sosef).
- Illecebrum verticillatum* (Grondster): Gaasterland, Rijsterbos, rand zandweg, 15.25 en boswachterij Oude Mirdum, 15.26 (opg. E.J. Weeda & D.T.E. van der Ploeg).³
- Inula britannica* (Engelse alant): IJsseldijk tussen Diepenveen en Olst, 27.55 (opg. E.J. Weeda).
- Juncus ambiguus* (Zilte greppelrus): aan voet voormalige zeekering tussen Workum en Hindeloopen, talrijk, 10.54 (O. Zijlstra).
- Kickxia elatine* (Spiesleuwebek): west van Utrecht, op uitgegraven kalkrijke klei in polder Bijleveld, 31.46 (C. Schep) – Noord-Beveland, west van Colijnsplaat, op akker, 42.56 (opg. C. Jacobusse).

- Kickia spuria* (Eironde leeuwebek): west van Utrecht, op uitgegraven kalkrijke klei in polder Bijleveld, 31.46 (A.C. Hoegen) – Schouwen, op sloottalud zuidwest van Burgh, 42.35 (J. Schreurs) – west van Colijnsplaat, op akker, 42.56 (opg. C. Jacobusse).
- Lactuca serriola* (Kompassla): Borne, op zandhoop, 28.56 (opg. P.F. Stolwijk).
- Lamium maculatum* (Gevlekte dovenetel): Winterswijk, 't Bönnink, reeds vele tientallen jaren aanwezig in beekbegeleidend bos, zich uitbreidend, 41.16 (opg. S.H. van den Brand).
- Lathraea clandestina* (Paarse schubwortel): Naarden, op de wortels van een halfomgewaaid wilg aan de Gooimeerkust, 26.51, vermoedelijk spontaan (A.W.P. Reintjes-van Wesemael) – noord van Bilthoven, kwekerij, in kruidentuin, vermoedelijk spontaan en reeds langer aanwezig, maar pas sinds 1983 bekend, 32.31 (opg. E. v. d. Dool).
- Lathyrus annuus* (Bleke lathyrus): Valkenburg, op stenig deel spoorterrein, enkele tientallen, zich uitbreidend, mogelijk aangevoerd met steengruis, 62.12 (opg. J. Cortenraad).²⁴
- Lathyrus hirsutus* (Ruige lathyrus): Valkenburg, berm autoweg, vrij veel, 62.12 (opg. J. Cortenraad) – Landgraaf, in struiken langs weg, 62.15 (opg. A. Claessen) – Schin op Geul, in berm en grasland, vrij talrijk, 62.22 (opg. J. Cortenraad).^{6 24} Het is thans aanmerkelijk dat deze soort in Zuid-Limburg is ingeburgerd.
- Lathyrus japonicus* (Zeelathyrus): Maasvlakte, op het oude, nu ingesloten, strand op de vroegere vloedlijn, 37.21 (O. van Hest) – Oosterschelde, buitendijks in luwte van pier op opgestoven zand, 42.55 (S.H. Bakker). Deze in Europees verband bedreigde soort was in elk geval de laatste eeuwen niet van de Nederlandse kust bekend. Begin zeventiger jaren werd zij bij Den Helder en op Texel gevonden, en in 1979 bij IJmuiden.²¹ De nieuwe vindplaatsen in het Deltagebied zijn daarom biologisch belangrijk. Wij willen met klem aanbevelen om in het geheel niets van deze planten te verzamelen.
- Lepidium campestre* (Veldkruidkers): Borne, langs spoor naar Hengelo, 28.56 (opg. E.J. Weeda).
- Lepidium latifolium* (Peperkers): polder Dronthen, langs slootkant, 21.52 (opg. P. Bremer).
- Lepidium ruderale* (Steenkruidkers): Groningen, tussen trottoirtegels, 7.53 (opg. R. Capers) – in berm van weg Almelo-Zenderen, 28.45 (opg. P.F. Stolwijk) – Hengelo, aan verlaten spoorlijn, 28.57 (opg. P.F. Stolwijk) – Oldenzaal, stationsperron, 29.41 (O. Zijlstra).
- Limosella aquatica* (Slijkgroen): Gorssel, Ravensweerd, in zandgat, 33.26 (opg. E.J. Weeda) – Thorn, op drooggevalen eilandjes in grindplas, 58.52 (opg. J. Rutten).²²
- Liparis loeselii* (Groenknolorchis): Makkum, Noordwaard, 10.33 (opg. J. de Boer & F. Rudolphy).³
- Lonicera xylosteum* (Rode kamperfoelie): Heelweg-Oost, aan bosrand, 41.23 (opg. D. Douwes).
- Luronium natans* (Drijvende waterweegbree): Grote Vijver Springendaal, 28.18 (opg. A. de Haan & M. Siebum)²⁰ – oost van Hengelo, 28.58 (opg. A. de Haan & M. Siebum)²⁰ – Tilligte, ijsbaan, 29.21 (opg. A. de Haan & M. Siebum)²⁰ – noord van Enschede, zwemvijver, 34.18 (opg. A. de Haan & M. Siebum)²⁰ – west van Stroe, 32.28 (opg. H.W.E. van Bruggen).
- Luzula luzuloides* (Witte veldbies): noord van Vorden, talrijk onder beuken, 33.48 (opg. D. Douwes).

- Luzula pilosa* (Ruige veldbies): bossen van de Hooge Vuursche, in bosgreppel op humeus zand, 32.22 (opg. A. Farjon).
- Luzula sylvatica* (Grote veldbies): Montferland noord van Zeddam, in rand eiken-berkenbos, 40.37 (W. Anema/Ph. Sollman), vermoedelijk spontaan.
- Lycopodium clavatum* (Grote wolfsklauw): Schoorl, in voormalige zandafgraving, 19.12 (C. ten Haaf & T. Baas).
- Lycopodium inundatum* (Moeraswolfsklauw): Schoorl, in voormalige zandafgraving, talrijk, 19.12 (C. ten Haaf & T. Baas).
- Lythrum hyssopifolia* (Kleine kattestaart): Rotterdam, Spoorweghaven, grote populatie over circa vijftien meter langs schouwpad, 37.37 (P. Florusse, A. v.d. Wees & J.W. Jongepier). Het is niet zonder meer duidelijk dat het voorkomen van deze soort hier als 'adventief' moet worden bestempeld⁷; het is mogelijk dat zij op meer plaatsen in Nederland gevonden zal worden. Nauwkeurige opgaven over de standplaats worden zeer op prijs gesteld.
- Malcolmia maritima* (Zeevioलीer): Station Varsseveld, zandig ruderaal terrein, 41.32 (opg. D. Douwes).
- Malva alcea* (Vijfdelig kaasjeskruid): op twee plaatsen bij Lobith, 40.45 (opg. A. Hertog) – oost van Varsseveld, in zandige grazige strook langs aardappelakker, 41.33 (opg. D. Douwes).
- Malva moschata* (Muskuskaasjeskruid): Zuidelijk Flevoland, Oostvaardersdijk tussen Knardijk en De Blocq van Kuffeler, 26.13 (opg. S. Kanis-Boer) – idem, langs de oever van de Lage Vaart, 26.21 (opg. S. Kanis-Boer).
- Melilotis indica* (Kleine honingklaver): Beek, in grindgroeve, enkele planten, 60.52 (opg. J. Koelink).²⁴
- Micropyrum tenellum* (Grindstijfgras): stationemplacement van Weert, op zand en grind, zeer talrijk, vermoedelijk al enkele jaren standhoudend, 57.38 (J. Bruinsma). Dit gras werd onlangs¹² voor het eerst in Nederland gevonden op een loskade te Leeuwarden. Misschien komt het op nog meer plaatsen voor. Het is een laag, eenjarig, stijf aargras dat wel wat weg heeft van Gewoon langbaardgras maar zich onder andere onderscheidt door zijn ongenaalde of kort genaalde aartjes.
- Mimulus guttatus* (Gele maskerbloem): Best, bij brug over Wilhelminakanaal, op open grond, 51.24 (opg. J. Bruinsma).
- Montia fontana* (Bronkruid): Roosendaal, Vijfhuizenberg, rand kwekerij, 49.26 (opg. E.J. Weeda) – Eindhoven, in plantsoen op lemig zand, 51.35 (J. Bruinsma) – zuid van Leende, aan ingang van grasland bij de Groote Aa, 57.16 (J. Spronk).
- Muscari botryoides* (Blauwe druifjes): bij Vorden, De Kiefskamp, op diverse plaatsen, 33.48 (opg. D. Douwes) – oost van Vorden aan bosrand bij 't Spalder en De Wildenborch, 34.41 (opg. D. Douwes) – Heelweg-Oost, in grasland langs bosje, 41.23 (opg. D. Douwes).
- Muscari comosum* (Kuifhyacint): Horn, in door schapen beweide grasland op de dam bij de sluizen in de Weerd, 58.44 (opg. R. van Ham & J. Cortenraad).²²
- Myosotis ramosissima* (Ruw vergeet-mij-nietje): Ommen, spoorwegkruising, 22.52 (J. Sytsma) – Gortel, schelpenfietspad, 27.42 (E.J. Weeda) – Haarle, Sprengenberg, 28.41 (H. Vierbeek).
- Myosurus minimus* (Muizestaart): Noordijker Meden, op veedrinkplaats in grasland op zware vochthoudende kleibodem, talrijk, 28.37 (F. Eysink).

- Myrrhis odorata* (Roomse kervel): de opgave⁶ van deze soort van Terschelling blijkt van een vindplaats waar in het verleden tuinvuil gestort is; op een andere plaats op het eiland lijkt de soort te zijn uitgezaaid – op twee plaatsen oost van Vorden, in grazige wegberm en in droge greppel 34.41 (opg. D. Douwes) – Heelweg-Oost, in voedselrijke, grazige rand langs bosje, 41.23 (opg. D. Douwes).
- Nepeta cataria* (Wild kattekruid): boswachterij Appelscha, enkele planten langs schelpenfietspad, 11.58 (opg. J. Oosterloo).³
- Nicandra physalodes* (Zegekruid): Breugel, in volkstuin, 51.25 (opg. J. Bruinsma) – Eindhoven, tussen trottoirtegels bij het St. Joseph-Ziekenhuis, 51.45 (opg. J.A.W. Nieuwkoop).²⁷
- Oenanthe crocata* (Dodemansvingers): IJmuiden, bij de sluizen, op drie plaatsen in rietruigten, 25.11 (H. van der Goes) – Schouwen, vochtige duinvallei, in duindoornstruweel, één pol, 42.24 (W. van Wijngaarden). Van beide nieuwe vindplaatsen is het, gezien de geringe populatiegrootte, aannemelijk dat het nieuwe vestigingen betreft. Hoogst waarschijnlijk zijn het uitzaaingen van de in 1975 ontdekte populatie van Voorne.¹³ Door deze nieuwe vondsten is het tevens aannemelijker geworden dat ook de Voornse populatie door spontane areaaluitbreiding tot stand is gekomen. Daarom is het thans juist om deze schermbloem als een nieuwe inheemse soort te beschouwen.
- Onoclea sensibilis* (Bolletjesvaren): Staatsnatuurreservaat Castenrayse Vennen, een vrij grote plant in elzenbroek, 52.34 (P. van den Munckhof).
- Onopordon acanthium* (Wegdistel): Hengelo, op zandhopen langs snelweg in aanleg, 28.56 en 28.57 (opg. O. Zijlstra & P.F. Stolwijk) – bij Winterswijk onder Kotten; gelet op de locatie, niet ver van een douane(overlaad)station, gaat het hier vermoedelijk om een zogenaamd ‘grensadvientief’, 41.27 (opg. S.H. van den Brand) – Nuenen, op zandige geluidswal, 51.36 (opg. J. Bruinsma).
- Ophioglossum vulgatum* (Addertong): ten zuiden van natuurreservaat Havelterberg, in oude keileemuitgraving, enkele tientallen planten, 16.47 (opg. M. Perdeck).
- Oreopteris limbosperma* (Stippelvaren): Bergerheide, hellingbos, enkele planten samen met *Phegopteris connectilis*, 62.21 (E.J. Weeda c.s.).²⁴
- Origanum vulgare* (Gewone marjolein): Vlissingen, in ruige vegetatie op dijk langs Nollebos, 48.32 (opg. J.W. Jongepier).
- Orobanche caryophyllacea* (Walstrobremraap): IJsseldijk, noord van Reutekolk, 27.45 (opg. E.J. Weeda).
- Orobanche minor* (Klavervreter): Etten-Leur, op voedselrijke zandgrond in volkstuincomplex, 50.11 (P. van Beers).
- Orobanche picridis* (Bitterkruidbremraap): Overveen, langs nieuw fietspad naar Zandvoort, eind september bloeiend, 25.31 (E.J. Weeda).
- Orobanche purpurea* (Blauwe bremraap): bij Zwolle op IJsseldijk, twee planten, 21.55 (R. Horreüs de Haas).
- Osmunda regalis* (Koningsvaren): Amsterdam, grachtmuur, 25.35 (opg. T. Denters, M Pheijffer & A. Stunnenberg).
- Parentucellia viscosa* (Kleverige ogentroost): in greppel langs weg Enschede-Losser, 29.51 (opg. P.F. Stolwijk).
- Parietaria judaica* (Klein glaskruid): Amsterdam, op een op het zuiden geëxponeerde muur, 25.34 (opg. P.J. Ypenburg-Visser).

- Pastinaca sativa* subsp. *urens* (Brandpastinaak): Simpelveld, in grind op koolas en zand op het stationsempacement, 62.24 (opg. J. Cortenraad). Dit taxon van ruderales, stenige terreinen breidt zich naar het noorden uit en heeft thans Nederland bereikt.¹⁴
- Pedicularis palustris* (Moeraskartelblad): polder Kamperveen, langs Gelderse Gracht, de enige vindplaats in de IJsseldelta, 21.52 (opg. T.J. de Kogel).
- Petrorhagia prolifera* (Mantelanjer): Tholen, op het verlengde van Oudelandse Dijk, 43.51 (J.C. van de Sande) – bij Best, op verschillende plekken van zandige kanaaldijk, 51.34 (L. Berkenbosch).
- Phalacrolooma annuum* (Zomerfijnstraal): Arnhem-Zuid, uiterwaard Meinerswijk, 40.22 (opg. T. Denters) – Eindhoven, spoorwegemplacement, 51.45 (opg. J. Spronk).
- Phyllitis scolopendrium* (Tongvaren): Amsterdam, op grachtmuren, 25.36, 25.45 (opg. T. Denters, M. Pheijffer & A. Stunnenberg) – Roelofarendsveen, op sluismuur, 31.21 (W. van der Meer).
- Phyteuma nigrum* (Zwartblauwe rapunzel): nabij Sinderen, in loofbosmantel; de tweede nog bestaande groeiplaats tussen Doetinchem en Aalten, 41.42 (opg. D. Douwes).
- Phytolacca americana* (Westerse karmozijsbes): bij Vorden, in droge greppel, 33.48 (opg. D. Douwes).
- Phytolacca esculenta* (Oosterse karmozijsbes): oost van Vorden, wegrand, 34.41 (opg. D. Douwes) – Varsseveld, op fabrieksterrein en in bosje, 41.32 (opg. D. Douwes).
- Pilularia globulifera* (Pilvaren): Losser, De Oelemars, in oudste gedeelte zandplas, 29.52 (opg. J. Kers & P.F. Stolwijk) – Overloon, talrijk in voormalige zandwinplas, 52.14 (A. Verrijdt) – Born, de Rollen, in oeverzone van kleine plas, vrij veel, 60.32 (opg. W. de Veen & J. Cortenraad).²⁴
- Plantago arenaria* (Zandweegbree): bij Westervoort, op berm van spoordijk op grind, 40.23 (Ph. Sollman).
- Polemonium caeruleum* (Jakobs ladder): boswachterij Appelscha, in loofbos, 11.58 (opg. J. Oosterloo).³
- Polygonum minus* (Kleine duizendknoop): kop van Schouwen, in greppels van cultuurduingrasland, 42.26 (W. van Wijngaarden). In het Deltagebied is deze soort zeer weinig gevonden.
- Polygonum polystachyum* (Afghaanse duizendknoop): De Vlasakkers, militair oefenterrein nabij Soesterberg, 32.33 (opg. F. van Ee).
- Polypogon monspeliensis* (Baardgras): Vlaardingen, op opgespoten zandvlakte en op voormalige vuilstort, 37.35 (P. Smid/opg. B. van As) – Vlissingen, één pol aan dijkvoet, 48.32 (J.W. Jongepier).
- Potamogeton alpinus* (Rossig fonteinkruid): bij Marum, in diverse slootjes in graslandgebied langs Dwarsdiep, 6.58 (M. v.d. Velde) – oostzijde Paterswoldermeer, in ondiepe slootje, 7.53 (M. v.d. Velde).
- Potamogeton coloratus* (Weegbreefonteinkruid): Texel, in De Muy, plaatselijk vrij talrijk, 9.13 (C.J.W. Bruin & W. Eelman) – nabij Brede Water op Oostvoorne, talrijk in vrij recent gegraven poeltje, 37.31; de vindplaats¹⁵ van 1979 is verdwenen door uitdieping (opg. L. Spoomakers) – Schouwen, in gegraven plasje vlak achter de duinen, 42.25 (J.C. van de Sande). Omdat deze soort in een oecologisch zeer interessant maar tevens zeer bedreigd milieutype voorkomt, zijn de nieuwe meldingen zeer verheugend. Vermoedelijk is de vindplaats op Schouwen echt nieuw en zijn de andere mede het gevolg van de toegenomen interesse in en kennis van de Fonteinkruid-soorten onder de Neder-

- landse floristen, het resultaat van de inspanningen van de uitnemende *Potamogeton*-kenner D.E. van der Ploeg uit Sneek.
- Potamogeton densus* (Paarbladig fonteinkruid): Kampereiland, op verschillende plaatsen, 21.32 (opg. P. Bremer) – Zuiderzeepolder bij Genemuiden, 21.34 (opg. P. Bremer) – polder Kamperveen, 21.53 (opg. P. Bremer).
- Potamogeton gramineus* (Ongelijkbladig fonteinkruid): Nuenen, ijsbaan, 51.36 (J. Bruinsma).
- Potamogeton trichoides* (Haarfonteinkruid): oost van Nijmegen, bij Leuth, in nieuwe ondiepe putjes, 40.54 (Ph. Sollman).
- Potentilla norvegica* (Noorse ganzerik): Hengelo, op zandhopen langs in aanleg zijnde snelweg, 28.57 (opg. O. Zijlstra & P.F. Stolwijk) – zuid van Enschede, in ruderaale, droge, zandige berm, 34.28 (O. Zijlstra).
- Potentilla supina* (Liggende ganzerik): Kampereiland, in aanspoelzone langs Vossemeer, 21.42 (opg. P. Bremer) – Vlaardingen, Broekpolder, meer dan tweehonderd planten op voormalige vuilnisbelt, 37.35 (W. Breedveld) – bij Vreeswijk, tussen stenen van krib in de Lek, 38.17 (opg. S.H. Bakker).
- Potentilla verna* (Voorjaarsganzerik): Eerbeek, kerkhof, in schrale vegetatie, talrijk, 33.45 (Ph. Sollman).
- Primula elatior* (Slanke sleutelbloem): zuidwest van Varsseveld, aan beek in loofbos, 41.32 (opg. D. Douwes).
- Puccinellia rupestris* (Dichtbloemig kweldergras): polder Dronthen, aan het begin van een hooiland over vijftig meter op karrespoor en in aangrenzende Poo-Lolietum en Lolio-Plantagnetum-vegetaties op kleiige bodem, 21.52 (P. Bremer). Na 1950 werd de soort enkele malen in de Noordoostpolder gevonden; de laatste vondst (door D. Bakker) bij Nijkerk dateert van 1957. De nieuwe melding van deze uitgestorven gewaande soort^{16 17} betreft mogelijk het restant van een vroegere vindplaats waar deze zeer zeldzame soort zich, ondanks de complete ontzilting van het gebied, blijkbaar heeft kunnen handhaven.
- Pulegium vulgare* (Polei): Linne, Linnerweerd, klein grindgat in weiland, samen met *Trifolium fragiferum*, 58.53 (W. de Veen).²² Het is verheugend dat deze soort van een zeer bedreigd milieutype nog steeds op enkele plaatsen in Nederland gevonden wordt. Overigens zij er op gewezen, dat de locatie van de (nog bestaande) vindplaats op kaartblad 22¹⁷ niet uurhok 22.53 maar 22.42 betreft (mededeling E.J. Weeda).
- Pulicaria vulgaris* (Klein vlooiënkruid): Ooijpolder bij Nijmegen, op zandig strandje, 40.42 (Ph. Sollman) – bij Tolkamer, De Vluchthaven, in de basaltbeschoeiing, 40.55 (opg. A.J. Hertog).
- Pyrola minor* (Klein wintergroen): Born, De Rollen, ongeveer tweehonderd planten langs paadje tussen twee plassen, 60.32 (opg. R. Buskermolen & W. de Veen)¹⁸ – Heksenberg, op de steenberg van de mijn Oranje-Nassau, 60.54 (opg. T. Mulder, W. de Veen & J. Cortenraad).¹⁸ Beide Limburgse vindplaatsen zijn vermoedelijk geheel nieuw, en kunnen niet anders dan met vreugde begroet worden.
- Ranunculus auricomus* (Gulden boterbloem): tussen Akkrum en Terhorne, in hooiland, talrijk, 11.13 (opg. S. Visser) – Varsseveld, langs beschaduwde slootje, 41.22 (D. Douwes).
- Ranunculus fluitans* (Vlottende waterranonkel): zuid van Eindhoven, in de Tongelreep, 51.55 (J.A.W. Nieuwkoop).

- Ranunculus hederaceus* (Klimopwatteranonkel): bij Leende, in afwateringsslootje bij de Kleine Aa, 57.16 (J. Spronk).
- Reseda luteola* (Wouw): Vlaardingen, Broekpolder, puinopslagplaats, 37.35 (opg. B. van As).
- Rorippa austriaca* (Oostenrijkse kers): Huizen, bij de oude haven, in sterk eutrofe oeverzone, 26.42 (opg. A. Farjon) – ten noorden en ten zuiden van Harreveld, 41.13 en 41.33 (opg. D. Douwes).
- Rosa pimpinellifolia* (Duinroosje): Dwingelo, aan schelpenpad in Moordenaarsveen, waarschijnlijk adventief, 17.31 (opg. P.F. Stolwijk).
- Rumex patientia* (Spinaziezuring): Texel, kooibosje met Zwartmoeskervel, 9.34 (E.J. Weeda c.s.).
- Rumex triangulivalvis* (Wilgzuring): Enschede, massaal op braakliggend terrein in havengebied, 34.17 (opg. P.F. Stolwijk). Het is mogelijk dat deze zuringsoort zich ook meer permanent in Nederland gaat vestigen; nadere waarnemingen worden zeer op prijs gesteld.
- Sagina apetala* (Tengere vetmuur): Boekelo, parkeerplaats Bad Boekelo, in droog gedeelte van onbemest hooiland, 34.27 (P.F. Stolwijk) – voet van de Brouwersdam, in duin-grasland, 42.26 (opg. Zeeuwse Floristen).
- Salvia pratensis* (Veldsalie): Zwolle, in droge, grazige, zandige berm, 21.55 (opg. R. Haveman).
- Satureja acinos* (Kleine steentijm): bij Lelystad, Houtribhoogte, oud zanddepot, 20.54 (A. Smit).
- Saxifraga granulata* var. *granulata* (Knolsteenbreek): Olst, IJsseldijk, op dijktaalud, 27.45 (opg. J.J. Kleuver & F. Leereveld) – bij Leende, in weide langs de Groote Aa, 57.16 (J. Spronk).
- Saxifraga tridactylites* (Kandelaartje): Bakel, op kerkhof, op droge zandgrond en op stenen, 52.24 (A. Vermeulen).
- Scirpus cariciformis* (Platte bies): Texel, Grote Vlak, op betreden, 's winters natte plek, 9.42 (C.J.W. Bruin & J.G. Witte). De soort was al geruime tijd niet meer op Texel waargenomen.
- Scirpus fluitans* (Vlottende bies): Staphorst, spoorssloot, 21.27 (opg. A. de Haan & M. Siebum).²⁰
- Scleranthus polycarpus* (Kleine hardbloem): kanaal Almelo-Nordhorn, in droge, zandige berm, 29.22 (Flor. Werkgr. Twente).
- Scrophularia umbrosa* subsp. *umbrosa* (Rivierhelmkruid): oost van Varsseveld, nabij de Boven-Slinge, in vochtige, zeer schrale grasrand, 41.33 (opg. D. Douwes).
- Scutellaria minor* (Klein glidkruid): Wouwse Plantage, Gemeentebossen, dertig planten langs vochtig bospad, 49.36 (A.J.M. Rommers).
- Sedum album* (Wit vetkruid): zuid van Harreveld, Vennebulten, op zandige, steenachtige grond, 41.23 (opg. D. Douwes).
- Sedum reflexum* (Tripmadam): Rozenburg, op basalttaalud langs de oever van Het Scheur, vele planten over honderden meters, 37.34 (R. Andeweg). Het ligt zo weinig voor de hand om deze soort in dit industriegebied op die plaats aan te planten dat wel aangenomen moet worden dat hier geen sprake is van floravervalsing; overigens zijn stand- en vindplaats ook nogal vreemd voor een spontane vestiging.
- Selinum carvifolia* (Karwijselie): Schaarsbergen, mogelijk aangevoerd met boomschors, 33.53 (Ph. Sollman).

- Senecio inaequidens* (Bezemkruiskruid): noord van Balkbrug, Den Kaat, 22.31 (opg. R. Haveman) – bij Leerdam, gereconstrueerde weg, 38.47 (W. Jongejan) – oost van Azewijn in kleiwingebied, in ruderaal, zandige berm, 41.41 (opg. A.J. Hertog) – bij Dorst, leemopslagplaats bij steenfabriek, 44.54 (opg. L. Borstrok).²⁶
- Senecio vernalis* (Oostelijk kruiskruid): noord van Harreveld, in grazige maar schrale berm van landbouwweggetje, 41.23 (opg. D. Douwes).
- Sherardia arvensis* (Blauw walstro): Eindhoven, op grazige plaatsen langs koolraapveldje op droge zandgrond, 51.34 (A. Vermeulen).
- Silaum silaus* (Weidekervel): Hedikhuizen-Engelen, De Omloop en Leunweg, weg- en slootbermen, diverse vindplaatsen in 45.21, 45.22 en 45.32 (opg. E.J. Weeda).
- Silene conica* (Kegelsilene): Purmerend, in droge, zandige middenberm, 19.56 (J.F. Bal-lintijn).
- Silene gallica* (Franse silene): Makkumer Noordwaard, sinds het aantreffen van deze plant in 1983 nu in grote aantallen op de hele zanddam over de waard, 10.33 (opg. D.T.E. van der Ploeg).³ De standplaats vertoont gelijkenis met de meer natuurlijke vindplaatsen zuidelijk van ons land. Het lijkt daarom juist om de Franse silene niet als in Nederland uitgestorven te beschouwen.
- Solanum triflorum* (Driebloemige nachtschade): Westkapelle, zeedijk, 47.18 (opg. S.H. Bakker).
- Sparganium erectum* subsp. *neglectum* (Blonde egelskop): Nuenen, Nederwetten, op dikke laag modder, 51.35 (J. Bruinsma).
- Sparganium minimum* (Kleinste egelskop): Callantsoog, een enkele groeiplaats in door berken en open struweel omgeven poeltje op kalkarme, enigszins venige bodem, 14.32 (T. Baas). In deze regio werd deze oecologisch interessante soort voor het laatst in 1949 gevonden.
- Stachys arvensis* (Akkerandoorn): Nieuwlande, in tuin tussen aardappelplanten, 22.14 (E.N. Blink).
- Stellaria neglecta* (Heggevogelmuur): bij Babberich, landgoed Halsaf, 40.36, (opg. A.J. Hertog) – Linne, langs de Vlootbeek, vrij veel, 58.53 (opg. J. Cortenraad).²⁴
- Stellaria nemorum* (Bosmuur): Gasteren, in bronbosje, enkele planten, 12.35 (S. Wierstra, R.H. Willems & O. Hoekstra). In het verleden zijn van deze vindplaats verscheidene gevallen van floravervalsing bekend geworden; het lijkt daarom aannemelijk dat ook deze vondst tot die categorie te rekenen valt.
- Tetragonia tetragonoides* (Nieuwzeelandse spinazie): Goeree, massaal op klei in wegberm van kampeerterein, 42.17 (P.F. Stolwijk). Deze soort wordt op beperkte schaal als groente geteeld. Waarschijnlijk is de vindplaats terug te voeren op morsen van zaad ervan.
- Tilia platyphyllos* (Zomerlinde): St. Pietersberg, op de helling bij Caestert met *Ulmus glabra*, 61.38 (opg. J. Geraedts & J. Cortenraad) – Geulhem, enkele jonge exemplaren in hellingbos op krijt, 62.22 (opg. J. Cortenraad). Volgens Cortenraad¹¹ is het denkbaar dat de Zomerlinde zich op beide plaatsen spontaan heeft kunnen vestigen.
- Tragopogon porrifolius* (Paarse morgenster): Retersbeek, enkele planten in wegberm ingeburgerd, 62.13 (opg. J. Koelink).²²
- Turgenia latifolia* (Borstelscherm): Arnhem, op wegberm tussen licht struweel, 40.23 (M. Zwarts).
- Ulex europaeus* (Gaspeldoorn): Vlieland, 4.27 (opg. D. Stienstra).³

- Utricularia minor* (Klein blaasjeskruid): Makkumer Noordwaard, massaal in oude trekker-sporen in trilveenachtige vegetatie, 10.33 (opg. J. de Boer).³
- Vaccinium corymbosum* (Trosbosbes): Anholt, langs pad door vochtige heidevegetatie met berkopslag, 17.41 (opg. A.C.J. Dijkstra) – Eder Heide, nabij Kreelsche Plas, 32.58 (opg. H. Mooi).
- Verbascum lychnitis* (Melige toorts): Zutphen, op ruderaal, zandig terrein bij spoorweg-emplacement, 33.37 (opg. J.W. Hoevers).
- Veronica longifolia* (Lange ereprijs): langs spoor Enschede-Hengelo, 34.18 (O. Zijlstra).
- Veronica triphyllos* (Handjesereprijs): Linne, in akker, 58.53 (J. Hermans & T. Mulder); deze vindplaats is inmiddels verdwenen²² – Roermond, akkerrand, tientallen planten, 58.14 (opg. J. Geraedts).²²
- Viburnum lantana* (Wollige sneeuwbal): Limburg, omgeving Valkenburg, in eiken-haag-beukenbos, 62.22 (opg. L. Berris). Mogelijk een spontaan voorkomen van deze elders meest verwilderde soort.
- Vicia lutea* (Gele wikke): Kessel, op beektalud, enkele planten, 58.25 (opg. G. Geraedts).²⁴ ²⁵
- Vicia tenuifolia* (Stijve wikke): Vlaardingen, Broekpolder, op talud, 37.35 (W. Breedveld & B. van As) – Rotterdam, Spoorweghaven, in grazige berm langs spoorlijn, 37.37 (P. Florusse, J.W. Jongepier & A. v.d. Wees).
- Viscum album* (Maretak): Sexbierum, weg naar Franeker, in oude populier bij oude boerderij; stellig reeds jaren aanwezig, 5.45 (opg. D. Stienstra).³
- Vulpia bromoides* (Eekhoorngras): Tegelen, in schraal, plaatselijk enigszins ruderaal grasland, samen met Gewoon langbaardgras, vrij veel, 58.16 (opg. J. Cortenraad)²⁴ – Leudal, in schraal grasland, talrijk, 58.34 (opg. J. & G. Geraedts).²⁴
- Xanthium orientale* (Oeverstekelnoot): Enschede, in ruige berm in havengebied, 34.18 (opg. P.F. Stolwijk).
- Zannichellia palustris* var. *palustris* (Zittende zannichellia): Hengelo, aan snelweg in aanleg, in nieuw gegraven sloot, 28.57 (opg. O. Zijlstra & P.F. Stolwijk). Opnieuw een vondst op het pleistoceen van dit aldaar zeer schaarse taxon.⁶

1. A.J.W. Rotteveel, 1986. *Abutilon theophrasti* Med.: het fluweelblad gevestigd? *Gorteria* 13: 40–42.
2. S.J. van Ooststroom & Th.J. Reichgelt, 1961. *Ajuga pyramidalis*. *Gorteria* 1: 6.
A.L.J. van IJzendoorn, 1987. Dertig jaar piramidezenegroen. *Natura* 84: 150–151.
3. D.T.E. van der Ploeg, 1987. Plantefynsten in Fryslân 11. *Vanellus* 40: 158–162.
4. J. Mennema & W.J. Holverda, 1984. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1981. *Gorteria* 11: 123–141.
5. C.A. Stace, 1975. *Hybridization and the Flora of the British Isles.*, p. 516. Londen.
6. R. van der Meijden & W.J. Holverda, 1987. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1985 en 1986. *Gorteria* 13: 221–242.
7. E.J. Weeda, 1985. *Nederlandse Oecologische Flora* 2. Amsterdam.
8. W.J. Holverda, J. Mennema, R. van der Meijden, R.S.J. Smits & E.J. Weeda, 1986. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland in 1984. *Gorteria* 13: 51–65.
9. P. Bremer, 1988. *Dryopteris pseudomas* (Wollaston) Holub & Pouzar en *Dryopteris* × *tavellii* in Nederland. *Natuurhistorisch Maandblad* 77: 13–17.
10. J. Cortenraad, 1987. Uit de flora van Limburg 25. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 52–55.
11. J. Cortenraad, 1987. Uit de flora van Limburg 26. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 130–132.
12. J. Mennema & W.J. Holverda, 1984. Nieuwe vondsten van adventieve en verwilderde planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1983. *Gorteria* 12: 115–123.
13. J. Mennema, R. van der Meijden & E.J. Weeda, 1985. Over *Oenanthe crocata*. *Gorteria* 12: 267–280.
14. J. Cortenraad, 1987. Uit de flora van Limburg 27. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 154–156.

15. W. Eelman & D.T.E. van der Ploeg, 1979. *Potamogeton coloratus* Vahl opnieuw in Nederland gevonden. *Gorteria* 9: 325–330.
16. P. Bremer, 1987. Korte mededeling. *Puccinellia rupestris* teruggevonden in Nederland. *Gorteria* 13: 273–274.
17. J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), 1980. Atlas van de Nederlandse flora 1. Amsterdam.
18. J. Cortenraad, 1988. Uit de flora van Limburg 28. *Natuurhistorisch Maandblad* 77: 19–20.
19. J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), 1985. Atlas van de Nederlandse Flora 2. Utrecht.
20. A. de Haan & M. Siebum, 1987. De veranderingen in vegetatiesamenstelling van oorspronkelijk zwak gebufferde wateren in de provincie Overijssel. Nr. 225. Laboratorium voor Aquatische Oecologie, Nijmegen.
21. J. Mennema, 1980. Korte mededelingen. Nieuws over de zeelathyrus, *Lathyrus japonicus* Willd. subsp. *maritimus* (L.) P.W. Ball. *Gorteria* 10: 56.
22. J. Cortenraad, 1988. Uit de flora van Limburg 29. *Natuurhistorisch Maandblad* 77: 28–30.
23. E. Savelsbergh, 1988. *Cuscuta campestris* Yuncker zwischen Ubachsberg und Benzenrade in Süd-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 77: 33.
24. J. Cortenraad, 1988. Uit de flora van Limburg 30. *Natuurhistorisch Maandblad* 77: 43–46.
25. J. Cortenraad & J. Geraedts, 1987. De Gele wikke is in Nederland ingeburgerd. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 6.
26. B. Husson, 1987. Bezemkruiskruid, een zeldzaam adventief, bij Dorst gevonden. *Natuurbeleving*, winternummer 1987: 9–10.
27. J.A.W. Nieuwkoop, 1988. Zandscheefkelk en Zegekruid. *Venkraai* 83: 16–18.
28. A. Koster, 1987. De flora van de nederlandse spoorwegen, p. 267. Wageningen.